

Landbouwcrisis

Bron: AZB 16 okt. 1932 nr. 42
Taal aangepast (speller Word 97)

Landbouwcrisis

De Vereniging voor Staathuishoudkunde en Statistiek zal in haar gewone algemene vergadering, te houden op 31 oktober a.s., het volgende onderwerp behandelen: De landbouwcrisis als element der algemene economische depressie. Deze besprekingen worden gevoerd aan de hand van een drietal preadviezen uitgebracht door Th. Ligthart, Prof. Dr. Ir. G. Minderhoud en Prof. Dr. H. Frijda.

Het prae-advies van de heer Ligthart behandelt de grote tropisch-agrarische vraagstukken. Prof. Minderhoud heeft de Nederlandse agrarische vraagstukken te behandelen. Het preadvies van Prof. Frijda (dat nog niet verschenen is) behandelt speciaal de geldkwesties, die op de crisis invloed kunnen hebben. Van het preadvies van Prof. Minderhoud, dat duidelijk blijkt geeft, het resultaat te zijn van omvangrijke en diepgaande studie, laten wij hier de samenstelling volgen:

Preadvies van Prof. Minderhoud,

De landbouwproductie is, in veel sterkere mate dan de industriële, gebonden door de natuur. Deze gebondenheid is oorzaak, dat de landbouw zich minder gemakkelijk aan gewijzigde economische omstandigheden kan aanpassen; tevens vloeit er een extra groot risico voor de ondernemers in de landbouw uit voort. De menselijke arbeid kan in de landbouw minder regelmatig en minder productief worden aangewend dan in de industrie, terwijl de aanwending van machinale arbeid, vooral in streken met hoog ontwikkelde cultuur, op velerlei bezwaren stuit.

Het kapitaal rouleert in de landbouw buitengewoon langzaam, terwijl in verhouding tot de jaarlijkse omzet een zeer ruime hoeveelheid vast kapitaal wordt vereist.

Deze beide feiten zijn oorzaak, dat de landbouw niet zo vlug en niet zo tijdig door vermindering van productie kan reageren op prijzen, die de productiekosten niet meer dekken.

Tijdelijke stopzetting van het bedrijf is om technische redenen onuitvoerbaar, terwijl de hoge vaste lasten maken, dat extensivering gemakkelijk tot grotere verliezen kan leiden dan voortzetting van het bedrijf op de oude voet. Dientengevolge is uitzieken van een landbouwcrisis door afgenomen voortbrenging een zaak, die jaren nodig heeft.

De Nederlandse landbouw is wel het meest onbeschut van alle bedrijven; hij staat in dit opzicht ook achter bij onze export-industrieën. Dit is één van de voornaamste redenen, waarom de lonen in de landbouw algemeen veel lager zijn dan die in andere beroepen. In verhouding tot de prijs der producten zijn de lonen in de landbouw echter buitenmatig hoog. Aangezien in de landbouw het kleinbedrijf, dat onder normale omstandigheden in ons land reeds even sterk staat als het grootbedrijf, van abnormaal hoge lonen geen hinder heeft, (daar alle werk door eigen krachten wordt verricht), lijden de kleinere bedrijven onder de crisis minder dan de grotere.

Hiertoe werkt ook mee het feit, dat de kleine bedrijven meer dierlijke producten voortbrengen en voorts artikelen, die nauw aan de tuinbouw zijn verwant. De prijzen dezer

artikelen hebben zich, dankzij de betrekkelijk grote welvaart buiten de landbouw, na de oorlog van 1914/'18, in het algemeen beter gehouden dan die der eerste levensbehoefte; de vraag naar deze laatste is klaarblijkelijk zeer weinig elastisch.

In de 19^e eeuw kunnen wij twee zware landbouwcrites constateren. De eerste, plotseling optredend en zeer diep, zich echter beperkende tot de akkerbouw en in haar loop geremd en verzacht door bescherming van Overheidswege. De laatste, minder plotseling optredend, doch langduriger en daardoor algemener met als gevolg een totale verarming van het platteland.

Beide crises volgden op een periode van welvaart van de landbouw, als gevolg waarvan de productiekosten (landprijzen en lonen) relatief hoog waren. Beide vonden hun grond in een vrij plotseling optredend overvloedig aanbod van graan, voortspruitend uit de in cultuurbrenging van grote productiegebieden in andere landen. Beide deden hun invloed in gans West-Europa gelden voor zover beschermende maatregelen de gevolgen niet verzachtten. Beide demonstreerden, dat een landbouwcrite in haar ontstaan, verloop en gevolgen grote verschillen met industriële crises vertoont.

De jaren 1873 en 1907, die men in leerboeken veelal als jaren van diepe crises vindt aangeduid, waren voor de landbouw voorspoedig.

De twintigste eeuw begon met een periode van voor de landbouw bevredigende welvaart. De hoge trap, waarop de landbouwtechniek ten onzent stond en de grote koopkracht van de ons omringende landen droegen in hoge mate tot de bloei van de landbouw bij. Deze periode werd afgesloten door de wereldoorlog, gedurende welke de fundamentele betekenis van een krachtige landbouw binnen eigen grenzen ten duidelijkste bleek.

De oorlogsjaren brachten aan de boeren ruime winsten, waardoor de voorzichtige onder hen in de gelegenheid kwamen, om schulden af te lossen, of om reserves te vormen. Daarnaast deden zij koopprijzen van landerijen ontstaan, die gemiddeld wellicht bijna anderhalf maal zo hoog waren als vóór 1914; voorts pachtprijzen, die nog iets sterker gestegen waren, dan de koopprijzen en eindelijk lonen van landarbeiders, die - hoewel laag in vergelijking met die, welke in andere beroepen werden betaald - toch het 2½- à 3voudige van de vooroorlogse lonen bedroegen.

Aan deze periode van bloei is in 1920 plotseling een einde gekomen. De prijsdaling, die toen intrad, was vooral voor de akkerbouwproducten buitengewoon sterk en maakte het akkerbouwbedrijf naar commerciële begrippen volkomen onrendabel. De boer toch, die een matige intrest rekende voor het in zijn boerderij gestoken kapitaal, kreeg als regel voor zijn arbeid en voor zijn risico (dat in de landbouw zeer groot is), een beloning, die kleiner was, dan hetgeen een stadsarbeider verdient.

De slechte bedrijfsuitkomsten waren naast de lage prijzen der producten mede te wijten aan de - als gevolg van de periode van voorspoed tijdens de oorlog - zeer hoge lonen, pachten en grondprijzen.

De veehouderij-bedrijven, welke arbeidsextensiever zijn en waar meer werk door eigen krachten gebeurt, werden minder getroffen dan de akkerbouwbedrijven; vooral ook omdat het veevoeder aanzienlijk goedkoper was geworden. Hetzelfde geldt ongeveer voor de zandstreken.

In de tuinbouw gaven de fijnere cultures reden tot tevredenheid. De grove vertoonden meer het beeld van de akkerbouw, zodat vele tuinders noodgedwongen hun toevlucht tot het gebruik van kassen hebben moeten nemen.

Als geheel genomen was de periode van 1920-'29 voor de landbouw onbevredigend, zodat de meeste in de oorlog gevormde reserves in deze jaren weer teniet gingen. Voor de weide- en zandstreken duurt deze onbevredigende toestand nog voort. Voor de akkerbouw en een deel van de tuinbouw is na 1929 door een hernieuwde snelle prijsdaling een crisis ontstaan, die velen reeds aan of over de rand van de afgrond heeft gebracht.

Deze landbouwcrisis is niet door de algemene crisis teweeggebracht, hoewel deze laatste het verloop van de eerste wel heeft beïnvloed, in deze zin, dat de landbouwcrisis er ernstiger door geworden is en er langduriger door zal zijn.

Voor verschillende landbouwproducten heeft de vraag zich minder ontwikkeld dan met de toeneming van de bevolking op aarde overeenkomt. Nochtans liggen de voornaamste redenen van de verbreking van het evenwicht tussen vraag en aanbod niet bij de onvoldoende *vraag*, doch bij de sterk toegenomen productie van verschillende artikelen.

Deze productievermeerdering dankt haar ontstaan aan zeer verschillende oorzaken, waarvan een grote groep min of meer permanente gevolgen zal hebben.

Daarnaast hebben echter toevallige, tijdelijke oorzaken een rol gespeeld. Dientengevolge is het wel is waar niet waarschijnlijk, dat binnen afzienbare tijd het prijsniveau weer zal komen op zodanige hoogte, dat de akkerbouw in ons land zonder verlaging van productiekosten en zonder Regeringssteun lonend zal worden, doch evenmin mag worden aangenomen, dat het tegenwoordige prijspeil gedurende vele jaren in stand zal blijven.

De onzekere toestand, welke thans in een deel van de tuinbouw heerst, n.l. in dat deel, dat het dichtst bij de akkerbouw staat, vindt - in tegenstelling met de crisis in de landbouw - zijn oorzaak voor een belangrijk deel in de reusachtig toegenomen productie in ons eigen land; daarnaast hebben vooral de door het buitenland getroffen invoerbelemmeringen schadelijke gevolgen voor onze tuinders gehad.

De gevolgen van de crisis in de akkerbouw waren reeds dit voorjaar ernstig. Men kan de toen bestaande toestand wellicht het duidelijkst aldus voorstellen: indien een boerenzoon dit voorjaar in de beste akkerbouwstreken van ons land *gratis* een boerderij werd aangeboden, echter onder de verplichting om deze te exploiteren bij de toen geldende prijzen der producten, dan zou deze jonge boer zich financieel benadelen als hij het aanbod aanvaardde, m.a.w. de *pachtwaarde* was toen negatief. De *pachtprijzen* zijn dan ook in de betreffende streken met ongeveer 50 pCt. gedaald.

De kooprijzen, waarbij men uiteraard ook met vooruitzichten in een verder verwijderde toekomst rekening houdt, zijn met ten minste een derde gedaald. Nieuwe beginnende boeren komen dus op aanmerkelijk lagere lasten te zitten. Een groot aantal boeren met hypotheek en pachters, die nog verscheidene huurjaren hebben, zijn evenwel reeds geruïneerd.

De sterk gedaalde pachten zullen vele verpachters, die deze bron van inkomsten niet kunnen missen, in moeilijkheden brengen.

De landarbeiders ondervinden reeds thans de gevolgen door een zeer grote werkloosheid en door loonsverlagingen, welke laatste in sommige streken nog door collectieve

contracten worden voorkomen, doch die bij langere duur van het tegenwoordig prijsniveau niet achterwege kunnen blijven.

De neringdoenden en andere middenstanders op het platteland en in de kleinere steden ondervinden de gevolgen van de afgenomen koopkracht van allen, die rechtstreeks of indirect van de landbouw moeten leven. Duurt deze toestand nog een jaar voort, dan zal zeker meer dan een derde deel der natie onder de crisis lijden. Ook zij, die thans nog crisiswinsten maken, zullen dan de nadelen groter dan de voordelen zien worden.

Uitzicht op verbetering is er heden nog niet. Door technische en organisatorische perfectie van het bedrijf zal nog wel iets kunnen worden bereikt, doch dit middel werkt langzaam.

Nuchtere beschouwing van de onkostenrekening van een doorsnee akkerbouwbedrijf leert, dat uitsluitend door verlaging van de productiekosten de crisismoeilijkheden niet kunnen worden overwonnen. Dit zal alleen mogelijk zijn, als daarnaast de prijzen der producten hoger worden.

Tot nu toe zijn de prijzen van suiker door de Overheid gesteund door een compenserend invoerrecht op witte suiker, alsmede door de toezegging uit de Staatskas van productiepremiën. Een en ander was niet voldoende om de suikerbietenenteelt in de gewenste omvang te handhaven. De tarweprijzen zullen belangrijk boven de wereldmarktprijzen kunnen komen door het ingevoerde maal- en menggebod (Tarwewet 1931). Het krediet toegezegd aan de aardappelmeelindustrie, werd verleend op voorwaarden, die de betrokkenen slechts na lange aarzeling durfden te aanvaarden; het mag als steunmaatregel nauwelijks naam hebben.

Thans zijn allereerst maatregelen tegen dumping gewenst, alsmede rechtstreekse financiële steun voor verschillende cultures, in het bijzonder voor de teelt van rogge en haver „voor de markt“.

Teelten, waarvan de producten worden geëxporteerd, zullen, om niet in de fout van dumping te vervallen, bezwaarlijk financieel gesteund kunnen worden. Waar deze teelten in stand moeten blijven, schijnt slechts kredietverlening geoorloofd. Dit geldt m.n. zowel voor de tuinbouw als voor de veeteelt- en zuivelproducten.

Van de fijne tuinbouwproducten, alsmede van de voortbrengselen van de veeteelt zijn de prijzen echter nog niet positief verliesbrengend.

Geforceerde overgang van akkerbouw tot veeteelt of tuinbouw kan de markt voor laatstgenoemde bedrijven echter gemakkelijk grondig bederven.

Het geld, benodigd voor verderen steun aan de akkerbouw, dient in de eerste plaats te worden ontleend aan de bestaande overschotten van vorige jaren.

Ook belastingverhoging en verlaging van salarissen en lonen van allen, die in dienst zijn van publiekrechtelijke lichamen, of van door deze lichamen gesubsidieerde instellingen, is voor dit doel verantwoord.

Ten slotte kunnen ook enkele invoerrechten, die een zuiver fiscaal karakter kunnen dragen - in de eerste plaats een recht op de invoer van tarwe en meel - alsmede enkele verhogingen van accijnzen voor dat doel op haar plaats zijn. Zelfs met de beste wil zal de Overheid een sterke verarming van het platteland en de ondergang van vele producenten echter vermoedelijk niet kunnen voorkomen.